

Okul Öncesine Yönelik Hikâye Kitaplarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi*

Betül ALPAY¹

Cem TUNA²

Öz: Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi eğitiminde en önemli rolü üstelenen veli, öğretmen ile yöneticilerin çocuk haklarıyla ilgili farkındalık düzeylerinin tespit edilmesi ve bu gurubun tercih ettiği hikâye kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesidir. Nitel araştırma desenine dayalı olarak yürütülen bu araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Rize ili Merkez ilçesindeki bağımsız anaokulları, okul yöneticileri, öğretmenleri ve velilerinden oluşan 55 gönüllü katılımcı ile bu gurupların çocuk hikâye kitapları tercihlerinden seçilen 95 kitap oluşturmaktadır. Yukarıda belirtilen guruplarla yapılan görüşmelerle toplanan veriler, içerik analizine tabi tutulup bu gurupların konuya ilişkin farkındalıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonunda, ilgili gurupların konuya dikkat etmeye çalıştıkları ancak bu konuda yeterli bilgiye de sahip olmadıkları görülmüştür. Öte yandan, bu guruptan elde edilen verilerle hazırlanan kitap listesine dayanarak incelenen kitaplarda en fazla gelişimsel haklara yer verildiği belirlenmiştir. Bunları yaşamsal ve korunma hakları takip etmektedir. En az ise katılım haklarına yer verildiği tespit edilmiştir. Tüm veriler ışığında, çocuk hakları konusunda program geliştiricilere, eğitimcilere, araştırmacılara ve velilere yönelik çıkarımlar sunulmuştur.

Anahtar kelimeler:
Okul öncesi eğitim, Çocuk hakları, Çocuk edebiyatı, Hikâye kitapları

Investigating Preschool Story Books in terms of Children's Rights

Abstract: The main objective of this study is to investigate the awareness of parents, teachers and directors who play important role in preschool education, and their preferences of story books with regard to children's rights. The participants of this qualitative study is a total of 55 volunteer directors, teachers and parents of kindergartens in the city centre of Rize in the academic years 2017-2018, and a total of 95 preschool story books preferred by these three groups. The data collected through interviews with these groups were analyzed according to content analysis method; the awareness of these groups regarding the issue in question was identified. The results showed that although the participants acknowledged the importance of Children's Rights, their knowledge about it requires more attention. Moreover, the content analysis of the books revealed that the development rights were the most highly mentioned rights in the books, which were followed by survival and protection rights. Rights of participation were the least mentioned rights in the children's story books examined in this study. In the light of the results, several implications for programme developers, educators, researchers and parents were presented.

Key Words:

Pre-school education,
Children's rights,
Children's literature,
Stories

Geliş Tarihi : 20.11.2020

Kabul Tarihi : 19.01.2021

Yayın Tarihi : 29.06.2021

*Bu makale "Okul Öncesi Eğitimde Kullanılan Hikâye Kitaplarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi" adlı 2019 yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında yayınlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, betulcaylakalpay@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2557-0256

² Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bölümü, cem.topsakal@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6846-8676

GİRİŞ

Çocuğun toplumsallaşması, insanların toplum içinde sahip olması gereken rollerinin farkına varması ve yaşama dair deneyim kazanması açısından kitaplar, çocuğun hayatında ve eğitiminde önemli yere sahiptir (Kepenekçi ve Aslan, 2011). Alpöge (2003) çocuk hakları eğitimi, çocuk haklarına uygun içerikli çocuk edebiyatı ürünleri ile yapılırsa; demokrasi, adalet, hak, sorumluluk, hoşgörü ve barış gibi değerlerin eğitiminde de etkili olacağını belirtmiştir. Ayrıca; kitaplar geleneksel değerleri de içinde barındırması ve bu değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında da etkin rol oynamaktadır. Kitaplar sayesinde çocuklara çağın değerlerini ve toplumun yapısını tanımasını sağlayabiliriz (Gooden ve Gooden, 2001). UNESCO (1974), çocukların okullarda yaşayacakları anlaşmazlıkları çözmede, çocuk hakları eğitiminin etkili olduğunu söyler. Ayrıca, çocuğa doğru değerler kazandırarak insan haklarının temelini oluşturulmasında çocuk hakları eğitiminin, okul öncesi eğitim ile başlaması gerektiğini de tavsiye eder.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, 18 yaşına kadar bireyleri çocuk olarak kabul etmektedir. Merey (2016) "Çocuk küçük ancak küçümsenmeyecek bir konudur." derken çocukların ileride alacakları sorumluluğun önemine işaret etmiştir. Tüm insanlığın geleceği rolünü üstlenecek olan çocuklar sadece ailenin sorumluluğuna bırakılmamış, çocuğun ruhen ve bedenen sağlıklı bir şekilde büyüyüp gelişmesi için aile ve toplum içindeki rolü, hukuk kuralları tarafından düzenlenmiştir. Çocuk, ailenin malı değil, kendi hakları olan gelişim aşamalarına uygun hak ve özgürlüklere sahip olan ailesinin ve toplumun bir bireyidir. Çocuk hakları; çocuğun değerini koruyarak, çocukların özgür biçimde gelişebilmesi ve çocukluk dönemini en sağlıklı şekilde geçirmesini sağlayan kurallardır (Akyüz, 2016). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen haklar dört ana başlıkta şu şekilde açıklanabilir (Akyüz, 2001; Akyüz, 2016; Hodgkin ve Newell, 2003; Karaman Kepenekçi, 2010; Topsakal ve Ayyürek, 2012):

Yaşamsal haklar; çocuğun bir ada sahip olma ve nüfusa kaydedilme, barınma, beslenme ve tıbbi bakım gibi uygun yaşamsal standartlara sahip olması, ailesiyle yaşamasını öngören haklardır. Bunları çocuğun fiziksel ve ruhsal bütünlüğünün korunması anlamında iki başlıkta ifade edersek; çocuğun saygınlığını ihmal edecek davranışlardan kaçınılması ve korkulardan uzak yaşaması haklarıdır.

Gelişimsel haklar; eğitim, bilgi edinme, düşünce özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, oyun ve dinlenme gibi haklarla çocuğun kendini gerçekleştirmesini sağlar. Ayrıca çocuğun, çocukluk çağını en etkili şekilde yaşayabilmesi ve bedensel, zihinsel, sosyal-duygusal, ruhsal ve ahlaksal gelişimini tamamlaması için gerekli koşulların sağlanması anlamına da gelir.

Korunma hakları; çocuğun her türlü ihmal ve istismarının önlenmesi; yargılama, silahlı çatışma durumunda çocuğun ve özel gereksinimli çocukların da korunmasını içermektedir. Ayrıca çocuğun güvenliğinin bedensel, duygusal, zihinsel, sosyal, kültürel, ekonomik ve ahlaksal olarak tüm boyutları ile korunmasını; çocuğun, dengeli bir gelişim gösterme olanağına sahip olmasını kapsar.

Katılım hakları; çocuğun düşüncelerini ve görüşlerini açıklama, karara katılma, din ve vicdan özgürlüğü, dernek kurma gibi toplumda etkin role sahip olmasını destekleyen haklardır. Çocuğun kendi görüşlerini oluşturabildiği yaşından itibaren bu hakkını kullanacak imkânları ona sağlamalıyız.

Tüm bu hakların hayata geçebilmesi başta anne ve babalar olmak üzere eğitimcilerin, toplumda yaşayan diğer bireylerin çocukların sahip olduğu hakları bilmeleri ve bu haklara uygun yaşam ortamları oluşturmaları ile mümkün olur. Bu süreçte etkin rol, eğitim kurumlarına düşmektedir. Hatta anne babaların bu konuda eğitilmeleri görevini de bu kurumlar üstlenir. Yine zaman dilimi olarak ele aldığımızda; çocuk hakları konusunda atılacak en önemli adım, çocuğun tüm davranışlarının ve becerilerinin temelini oluşturduğu okul öncesi dönemidir (Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009). Bu noktada en önemli materyal de çocuk hikâye kitapları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ülkemizde imzalanmasının ardından başlayan bilinçlenme sürecinin çok yavaş ilerlediğini görmekteyiz. Hem okul öncesi eğitim programlarına hem de öğretmen yetiştiren kurumların müfredatlarına bakıldığında son yıllarda çocuk haklarının dikkate alınmaya başlandığı görülmektedir (MEB, 2013). Buna paralel olarak eğitim materyallerinin de son yıllarda çocuk hakları konusunda daha titiz çalışmalar ürettikleri ve önceki yıllara kıyasla fark edilebilir bir değişim yaşadığı kolaylıkla gözlenebilmektedir (Karaman Kepenekçi, 2010). Her ne kadar çocuk hikâye kitapları hem araştırmacılar hem de eğitimciler açısından çocuk haklarının okul öncesi çocuklara anlatılmasında temel eğitim materyali olarak görülse de bu konu araştırmacıların çok azının dikkatini çekmiştir.

Okul öncesi eğitimde çocuk hakları konusunda yurt dışında yapılan çalışmaların bir kısmı, okul öncesi programında çocuk haklarına yer verilmesi konusunu ele almıştır (Hart ve ark., 2001; Maynard ve Powell, 2014; Mc Naughton ve Smith, 1999; Smith, 2017). Ülkemizde ise okul öncesi eğitimde çocuk hakları konusunda yapılan çalışma sayısı sınırlıdır. Bunlardan biri, okul öncesi eğitimi programın çocuk haklarına yer vermesiyle ilgilidir (Musaoğlu, 2012). Farklı bir çalışma olarak; Washington (2010), “Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” hazırlamıştır. Diğer çalışmalar okul öncesi öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının çocuk haklarıyla ilgili görüş ve tutumlarına yöneliktir (Aydınlık,2017; Bulut, 2015; Kor, 2013; Neslitürk ve Ersoy, 2007). Çocuk haklarının öğretilmesi ve uygulanması noktasında öğretmen veli işbirliğinin önemine dikkat çeken Dinç (2015), Kızılırmak (2015) ve Kükürtcü (2011)’nün velilerle ilgili yapmış olduğu çalışmalar da mevcuttur.

Çocuk haklarıyla ilgili çalışmaların bir kısmı çocuklara yönelik kitapları, çocuk hakları açısından incelemiştir. Nayır ve Karaman Kepenekçi (2011), çocukların katılım hakkına ilköğretim sınıflarında okutulan Türkçe ders kitaplarında ne düzeyde yer verildiğini tespit etmek amacıyla yaptıkları araştırmada; ilköğretim 1, 2, 3, 4, 5. sınıflarda 6, 7, 8. sınıflara göre daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Karaman Kepenekçi (2010) ilköğretim dönemi çocukları için tavsiye edilen 100 Temel Eser’deki hikâyelerde çocuk haklarına ne derece ve nasıl yer verildiğini tespit etmeye çalışmıştır. Tüm bu hikâye kitaplarında sırasıyla çocuğun gelişimsel, yaşamsal, korunma ve katılım haklarına yer verilmiştir. Türkyılmaz ve Kuş (2014), 100 Temel Eserden en çok okutulan 10 kitabın çocuk haklarına ne düzeyde yer verildiğini belirlemeye çalışmıştır. Sırasıyla çocuğun yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarına yer verildiği görülmüştür. Maltepe (2013), Aytül Akal’ın 8-12 yaş aralığındaki çocuklara yönelik sekiz öykü kitabı incelenmiş tüm kitaplarda en fazla çocukların katılım hakları ile ilgili anlatımlara yer verildiğini tespit etmiştir. Bunu gelişimsel, yaşamsal ve katılım hakları ile ilgili anlatımlar izlemektedir. Sarı (2019), Ankara Ali Dayı Çocuk Kütüphanesinde 2018 yılının ilk üç ayında kütüphane sistemine kayıt edilen 200 kitabı “Çocuk Hakları Temelli Kitap İnceleme Formu” ile incelemiştir. İncelemede 92 kitapta çocuk haklarına yer verilmediği görülmüştür. 108 kitapta ise, sırasıyla gelişimsel, yaşamsal, korunma ve katılım haklarına yer verilmiştir.

Turan (2011), çalışmasında “Her Güne Bir Masal” adlı kitabının çocuk haklarına uygunluğunu incelemiş, bu kitapta büyük oranda çocuk hakları ile ilgili olumlu anlatımlara yer verildiğini ancak kısmen çocuk haklarını ihlal eden örneklerin de kitapta yer aldığını tespit etmiştir. Olumlu anlatımlarda sırasıyla çocuğun gelişimsel, korunma, yaşamsal ve katılım haklarına yer verilmiştir. Diğer çalışmada Karaman Kepenekçi ve Aslan (2011), okul öncesi dönem çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuk haklarını sunuş düzeyini incelemiştir. En çok çocuğun gelişimsel, sonra yaşamsal, en az ise katılım ve korunma hakları ile ilgili konulara yer verildiğini ortaya koymuştur. Büyükalın ve Harmankaya (2019), 2018 yılından itibaren en son 1963 yılına kadar çeşitli ödül listesinde yer alan ödüllü, resimli çocuk kitaplarındaki görseller ile metinlerden elde edilmiş verileri çocuk haklarına göre incelemiştir. Benzer şekilde bu kitaplarda da en çok yaşamsal ve gelişimsel, en az da korunma ve katılım haklarına yer verildiği belirlenmiştir. Kahraman ve ark. (2020), Türkiye’de 2019 yılında kitap satış sitelerindeki resimli çocuk kitaplarında en çok tercih edilen yayınevlerinin 64 resimli çocuk kitabını çocuk hakları açısından incelemiştir. İncelenen kitaplarda çocukların katılım ve yaşamsal hakları ile ilgili ifadeler daha fazla yer verildiği; gelişimsel ve korunma hakları ile ilgili ifadeler ise daha az yer verdiği görülmüştür.

Yukarıdaki çocuklara yönelik kitaplarla ilgili içerik analizi yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle bu çalışmalarda kitaplarda gelişimsel ve yaşamsal hakların anlatıldığı örneklerin daha yoğunlukta yer verilen haklar olduğu görülmektedir. Sınırlı sayıdaki bu çalışmalar; hem yayıncılarda, eğitimcilerde hem de velilerde çocuk haklarının henüz tam anlamıyla bilinç düzeyinde ve uygulama olarak yerleşmediğini göstermektedir. Ayrıca çocukların, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilgili bilgilendirilmeleri ve eğitilmeleri için kitaplarda daha fazla hak ifadelerine yer verilmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmada bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır. Yapılan bu araştırma çocuk hakları konusuyla ilgilenen okul yöneticisi, öğretmen ve velilere kitap seçimi konusunda ışık tutacaktır. Ayrıca, kitap seçerken çocuk haklarının göz önünde bulundurulması gereken bir kıstas olması bilincinin kazandırılmasına yardımcı olmasıyla birlikte konuyla ilgili farkındalık da yaratacaktır.

Amaç

Bu araştırmada, okul öncesi eğitimde kullanılan çocuk hikâye kitaplarının çocuk haklarına yer verme düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır ve bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Rize ili Merkez ilçesindeki bağımsız anaokullarında görev yapmakta olan okul yöneticisi ve öğretmenleri ile bu kurumların velileri okul öncesi çocuk hikâye kitabı olarak hangi yayın evlerini tercih ediyorlar?

Okul öncesi eğitimde kullanılan çocuk hikâye kitaplarının;

- Yaşamsal haklara yer verme durumu nasıldır?
- Gelişimsel haklara yer verme durumu nasıldır?
- Katılım haklarına yer verme durumu nasıldır?
- Korunma haklarına yer verme durumu nasıldır?

Rize ili Merkez ilçesindeki bağımsız anaokullarında görev yapmakta olan okul yöneticisi ve öğretmenleri ile bu kurumların velileri okul öncesi çocuk hikâye kitabı seçiminde çocuk haklarına dikkat ediyor mu? Çocuk haklarından ne kadar haberdarlar?

YÖNTEM

Bu çalışmada, araştırmanın amacı ve problemin gereği nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırmalar karmaşık ilişkileri, verinin zenginliğini muhafaza ederek, derinlemesine betimleme ve yorumlamayı amaçlar. Bu çalışmada bir duruma ilişkin faktörlerin arasındaki etkileşimin birden fazla veri toplama aracıyla “birbirini teyit edebilecek” şekilde derinlemesine resmedilmesi amaçlandığından, durum çalışması deseni benimsenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 73). Çok boyutlu veri toplamaya imkân veren nitel durum çalışması deseniyle gerçekleştirilen bu çalışmada, veriler doküman incelemesi, farklı katılımcılarla yapılan görüşme formu ardından pek çok kitabın içerik analizine tabi tutulması yoluyla toplanmıştır. Bu şekilde ele alınan durumun betimlenmesi, ilgili tema ve örüntülerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Durum çalışması “bir olayı, programı, faaliyeti ya da birden fazla bireyi” araştırmayı amaçlamaktadır (Creswell, 2016, s. 104-105). Aynı şekilde durum çalışmalarının odağı, bir durum ya da çoklu durumlara dair derinlemesine bir betimleme ve analiz geliştirmektir.

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde araştırmanın amacı, ele alınan kavramla ilişkili belirli gurupların tanımlanması olduğu için benzeşik (homojen) örnekleme benimsenmiştir. Bu amaçla Rize ili Merkez ilçesinde yer alan okul öncesi kitaplarının satıldığı 5 kitapevi, 5 okul öncesi eğitim kurumu kitaplıklarında yer alan kitaplar ve 4 bağımsız anaokulundaki 5 yönetici, 10 öğretmen ve 40 veli bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Yukarıda belirtilen çalışma grubundan toplanan veriler doğrultusunda en çok tercih edilen, en az tercih edilen ve orta sıklıkta tercih edilen yayınevleri belirlenmiştir. Bu yayınevlerine ait 95 okul öncesi çocuk hikâye kitabı da bu çalışmanın diğer bir veri kaynağıdır.

Veri Toplama Aracı

Okul öncesi kitaplarının satıldığı kitapçılarda en çok tercih edilen yayınları tespit etmek amacıyla kitapçı çalışanlarıyla açık uçlu görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca tercih edilen kitapların tercih edilme nedenleri sorulmuştur. Kitapçı çalışanlarının cevapları araştırmacı tarafından not edilmiştir. Okul öncesi eğitim kurumunun kitaplıklarında doküman incelemesi yapılmış bu kitaplıklarda yer alan yayınlar tespit edilmiş ve kontrol listesi oluşturulmuştur. Bağımsız anaokullarındaki yönetici, öğretmen ve velilere görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm yönetici ve öğretmenlerde aynı şekilde hazırlanmış demografik bilgilerin (cinsiyet, yaş, meslekteki hizmet süresi, eğitim durumu, çocuk hakları eğitimlerine ya da etkinliklerine katılma durumu ve çocuk haklarını okul programlarında/ derslerinde/ etkinliklerinde yer verme durumu) istendiği bölümdür. Bu bölüm velilere yönelik anne ve baba için ayrı ayrı (yaş, eğitim durumu, mezun olduğu bölüm, meslek, çocuk hakları etkinliğine katılma durumu) ve ortak doldurulacak şekilde hazırlanmış demografik bilgiler (çocuk sayısı, çocuk yaşları, çocuğun eğitiminde destek alınan kişi ve bu kişinin yaşı, eğitim durumu, mezun olduğu bölümü, mesleği) içermektedir. Görüşme formunun ikinci bölümünde tüm katılımcılarda ortak olarak : “Okul öncesi çağındaki çocuklar için hikâye kitabı seçiminde çocuk haklarına uygunluğuna dikkat ediyor musunuz? Neden?”, “Okul öncesi çağındaki çocuklar için hikâye kitabı seçiminde hangi hususlara dikkat edersiniz?” ve “Çocuk hakları uygunluğu açısından hangi çocuk hikâye kitaplarını ya da yayınevinin hikâye kitaplarını tercih edersiniz?” soruları yer almaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu süreçte etik ilkelerle ilgili yasal süreç takip edilmiş, İl Milli Eğitim Müdürlüğünden çalışma ile ilgili gerekli izinler alınmış ve katılımcılardan rıza formu toplanmıştır. Öncelikle Rize ili Merkez ilçesinde yer alan okul öncesi hikâye kitaplarının satıldığı 5 kitapevinde en çok tercih edilen yayınları tespit etmek amacıyla kitapevi çalışanlarıyla açık uçlu görüşme yapılarak satılan yayınevleri not edilmiştir. Bu görüşmelerden elde edilen veriler frekans analizi yapılarak tercih edilen yayınevleri tablolştırılmıştır. Ardından Rize ili Merkez ilçesindeki 5 okul öncesi eğitim kurumu kitaplıkları incelenmiş, yer alan yayınlar tespit edilmiş ve kontrol listeleri oluşturularak bu

verilerin de frekans analizi yapılmıştır. Bu süreçte elde edilen verileri teyit etmek ve derinleştirmek amacıyla Rize ili Merkez ilçesinde bulunan 4 bağımsız anaokulundaki gönüllü 5 yönetici, 10 öğretmen ve 40 veliye görüşme formu uygulanmıştır. Hazırlanan bu görüşme formu 28 katılımcıyla (1 yönetici, 2 öğretmen ve 25 veli) pilot çalışması yapılmış ve nitel araştırma yöntemleri alanında çalışan bir uzmanla birlikte görüşme formunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Katılımcıların yazılı olarak doldurduğu görüşme formundan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş, bu veriler tema ve kodlara göre işlenmiştir. Bu içerik analizi güvenilirliği sağlamak için okul öncesi alanında uzman eğitimcilerle 3 kişiden oluşan bir kodlama ekibi oluşturulmuş ve birbirinden bağımsız gerçekleşen bu kodlama süreci arasında tutarlılık analizi yapılmış ve yeterli bulunmuştur. Ayrıca bu verilerden tercih edilen yayınevlerinin ve kitapların belirlenmesinde de yararlanılmıştır.

Yayınevleriyle yapılan görüşmeler, okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan doküman incelemeleri ve sonrasında yönetici, öğretmen ve veli gruplarına uygulanan görüşme formlarından elde edilen veriler analiz edilmiştir. Bu sürecin nihayetinde oluşturulan yayınevi listesinden en çok (Timaş ve Tübitak), en az (Uçanbalık, Taze Kitap ve Kök) ve orta derecede (YKY ve Parıltı) tercih edilen yayın evinin kitaplarından rastgele 95 kitap seçilmiştir (Ek-1). Seçilen kitapların çocuk haklarına ne düzeyde yer verdiğini belirlemek için bu kitaplar yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım hakları açısından içerik analizine tabi tutulmuştur. Seçilen kitapların içerik analizi için öncelikle, araştırmanın kuramsal çerçevesinden yola çıkılarak hazırlanan kodlar ve temalar kullanılarak tündengelim yaklaşımıyla veriler kodlanmıştır. Bu çalışmada belirlenen matrise göre hem açık hem de örtük analiz yapılmıştır. Burada açık analizde cümlede kullanılan kelimelerin temalara uygunluğu dikkate alınarak analiz yapılmış, örtük analizde ise kelime gruplarının işaret ettiği anlamların temalara uygunluğu değerlendirilerek analiz yapılmıştır (Berk ve Lune, 2015). Yani cümleler sadece görünür fiziksel analize tabi tutulmayıp işaret ettikleri anlamlar da analizde dikkate alınmıştır. Kodlama süreci üç farklı uzman (Adalet Meslek Yüksek Okulundan İnsan Hakları alanından bir uzman, okul öncesi eğitimi alanından iki uzman öğretmen) tarafından birbirinden bağımsız şekilde gerçekleştirilmiştir. Sonrasında kodlamalar karşılaştırılmış ve kodlayıcı güvenilirliği analiz edilmiştir. Araştırmacı "kategori matrisini" oluşturarak işe başlar ve verilerini bu matrise göre inceler (Güler ve ark., 2015, s. 338-340). Aşağıdaki tabloda yer alan bu çalışmada kullanılan matris, Topsakal ve Ayyürek (2012) ve Uluç (2008) tarafından hazırlanan Çocuk Hakları Sözleşmesi temel haklar tablolarından yararlanılarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1

Çocuk Hakları Sözleşmesi Temel Haklar

Yaşam Hakları	Gelişme Hakları	Korunma Hakları	Katılma Hakları
-Yaşama hakkı, -Yeterli yaşam standardı hakkı, -Tıbbi bakım hakkı, -Anne-babadan ayrılmama.	-Eğitim hakkı, -Serbest zaman, oyun ve dinlenme hakkı, -Bilgi edinme hakkı, -Din, vicdan ve düşünce özgürlüğü, -Çevre hakkı, -İsim ve vatandaşlık hakkı.	-Ayrımcılık yasağı, -Evlad Edinilme, -Silahlı çatışmada korunması, -Çalışma yaşamında korunması, -Her türlü şiddet ve istismardan korunması, -Duygusal ve cinsel istismardan korunması, -Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı -Mülteci çocukların korunması.	-Görüşlerine saygı hakkı, -Toplanma hakkı, -İfade özgürlüğü, Çocuğun yüksek yararı.

Geçerlik elde edilen verilerin gerçek durumu yansıtır olması ile ilgilidir (Bogdan ve Biklen, 1998). Bu açıdan araştırmacı kendi yorumlarını ve elde ettiği verileri ayrıntılarıyla aktararak iç geçerliliği sağlamaya çalışmıştır. Nitel çalışmalarda nicel çalışmaların genellenebilirlik ilkesine benzer şekilde tanımlanan durumların benzer ortam ve durumlara aktarılabilmesi ve benzer ortam ve durumları anlamada zemin oluşturabilmesi olarak ifade edilmektedir (Franklin ve Ballan, 2001). Yine bu noktada da araştırmacının süreci ayrıntılarıyla ve bir bütün olarak, kendi rolünü ve varsa diğer araştırmacıların rolünü ve katkılarını ayrıntılı şekilde betimleyerek dış geçerliliği sağlamaya çalışmıştır. Bogdan ve Biklen (1998) güvenilirliği, aynı veya farklı araştırmacılar tarafından yapılan gözlemlerin arasındaki tutarlılık olarak tanımlar. Ayrıca bu tutarlılığın zamandan bağımsız olarak da kendini muhafaza edebilmesi de güvenliliğin bir boyutudur. Ancak güvenilirlik nitel araştırmaların doğası gereği sağlanması oldukça zor bir konudur fakat bu anlamda araştırmacının alabileceği pek çok önlem mevcuttur. Bu anlamda veri toplama süreci, veri toplama araçları ve veri analizi gibi süreçlerin ayrıca araştırmacının rolü ve konuya ilişkin fikirlerinin ayrıntılı olarak tasvir edilmesi güvenliliğin sağlanmasında önemli bir ayrıntıdır. Bu çalışmada, önceden teoride var olan ve tanımlanmış temalardan yola çıkarak tündengelimsel içerik analizi yapılmış olması güvenliliğin sağlanması adına bir avantaj oluşturmaktadır. Bir diğer yol, araştırmaya birden fazla

araştırmacının dâhil edilmesidir. Bu amaçla, mevcut çalışmada 3 farklı kodlayıcı yani 3 farklı uzman desteği alınarak bu husus da yerine getirilmeye çalışılmıştır. Farklı kodlayıcıların veri setleri arasındaki benzerlik güvenilirlik için önemlidir. Miles ve Huberman modelinde içsel tutarlılık ve kodlayıcılar arasındaki görüş birliği olarak kavramsallaştırılan bu benzerlik: $\Delta = C \div (C + \delta) \times 100$ formülü ile hesaplanabilir (Baltacı, 2017). Formülde, Δ : Güvenirlik katsayısını, C : Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını, δ : Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını ifade etmektedir. İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Bu formüle göre, kodlayıcılar arasındaki benzerlik %92.31 olarak hesaplanmıştır. Yani kodlayıcılar metinlerdeki ele alınan kavramlarla ilgili olarak yaptıkları kodlamaların %92.31'lik bir bölümünü aynı şekilde kodlamışlar sadece %7.69 olan bir kısımda fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Bu fikir ayrılığının sebebi de örtük anlam analiziyle ilgili kısımlardır. Bununla ilgili olarak, araştırmacı son halini verirken ele alınan kavramlar göz önüne bulundurularak en uygun kodları seçmiştir. Ayrıca çalışmada, içerik analizinin yanı sıra hem doküman incelemesi, hem görüşme hem de görüşme formu gibi birden farklı yöntem kullanılarak elde edilen bilgilerin doğruluğunun teyidi sağlanmaya çalışılarak güvenilirlik sağlanması adına bir diğer maddede de yerine getirilmiştir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Bu çalışma etik kurul iznine gerekli olmayan makaleler kategorisinde yer almaktadır.

BULGULAR ve YORUM

Yayınevleriyle Yapılan Görüşmelerden ve Doküman İncelemelerinden Elde Edilen Veriler

Yayınevleriyle yapılan bu görüşmelerden elde edilen bilgilere göre en çok tercih edilen yayınevleri Timaş ve Tübitak'tır. Bu yayınevlerinin tercih edilme nedenleri arasında çok geniş kitlelere hitap edebilecek çeşitlilikte kitaplarının olması ve fiyatlarının uygunluğu dikkat çekmektedir. Kitabevi çalışanları diğer yayınevleriyle ilgili fiyat performansı, yayınevinin bilinirliği, kitap çeşitliliği gibi birçok nedenden ötürü tercih edilmediği hatta kitapevlerinin de bu satın alım tercihlerine göre yayınlara yer verdiklerini ifade etmişlerdir.

Rize ili Merkez ilçesinde yer alan anaokullarının kitaplıklarında doküman incelemesi yapılmıştır. Bu kitaplıklarda yer alan hikâye kitaplarının yayınevleri listelenmiştir. Hazırlanan kontrol listesinde en çok yer alan yayınevi Timaş; orta sıklıkta yer alan yayınevleri Tübitak, Uçanbalık, Erdem, Kök ve en az yer alan Can, YKY, İş Bankası olduğu görülmüştür.

Okul Yöneticisi, Öğretmen ve Velilerin Çocuk Haklarıyla İlgili Görüşleri

Katılımcıların yazılı görüşme formu yoluyla konuyla ilgili görüşleri alınmıştır. Katılımcıların çoğu (%60) hikâye kitabı seçimlerinde çocuk haklarına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak nedenlerini açıklamaları istendiğinde bu seçimlerini temellendirmede yetersiz açıklamalarda bulunmuşlar dolayısıyla çocuk haklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Buna ek olarak 3 kişi boş bırakmış (Ö2; V17, 36) ve 4 kişi de alakasız (Y1; Ö9; V23, 39) cevap vermiştir. Katılımcılar nedenlerini en çok eğitim ve koruma hakkı üzerinden belirtmişlerdir. Yaşamsal haklarda sorumlu olan grup daha çok aile kendisi olduğu için, eğitim de okula atfedilen bir sorumluluk olarak düşünüldüğünden genelde eğitim üzerinden görüşlerini bildirmişlerdir. Koruma hakkının da fazla çıkmasının sebebi güncel olaylardan kaynaklanan tedirginliğin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Katılımcıların çocuk haklarına dikkat etmeleriyle ilgili nedenleri yine çocuk haklarına göre kodlanmıştır. Aşağıdaki tabloda katılımcıların çocuk hakları konusundaki görüşleri kodlanarak verilmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Kitap Seçiminde Çocuk Haklarına Dikkat Etme Nedenleri

Tema	Kod	Frekans	Toplam	Yüzde
Yaşamsal Haklar	Uygun yaşam standartları	17	17	%19.31
Gelişimsel Haklar	Eğitim	38	39	%44.31
	Serbest zaman, oyun ve dinlenme	1		
Korunma Hakları	Her türlü şiddet ve istismar	22	22	%25
Katılım Hakları	İfade özgürlüğü	5	10	%11.36
	Görüşlere saygı	5		
Toplam			88	

Çocuk haklarına dikkat etme nedenlerini eğitim hakkıyla temellendiren katılımcılar bunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

Y-2: Çocuk hakları çocuklara sadece sözel olarak anlatmakla öğretilir fakat benimsetilemez. Bu nedenle çocuk bu hakların var olduğunu ve kendisinin de bu haklara sahip olduğunu yaşantılarıyla öğrenir. Kitaplar da bu nedenle önemli bir yere sahiptir.

Ö-1: Çocuklar özellikle küçük yaşlarda öğrenmeleri daha hızlı ve daha kalıcı oluyor ve hayatlarına daha hızlı adapte edebiliyorlar. Çocukları geleceğe haklarının bilincinde ve haklarının bilgisine sahip olarak hayata hazır hale getirebilirsek gelecekte kendi haklarını koruyan ve başka insanların haklarına da saygı duyan bir birey olarak adım atacaklardır.

V-11: Okul öncesi çağındaki çocukların haklarından haberdar olması ve haklarını uygulayabilmesi ve kendini güvende hissetmesinde hikâye kitaplarının etkisinin olduğunu düşünüyorum.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi, katılımcılar okul öncesi dönemin çocuk eğitimi için kritik bir dönem olduğunun farkındalar ve buna paralel olarak eğer çocuk hakları farkındalığı oluşturulmak isteniyorsa da bunun yine okul öncesi dönemden itibaren başlaması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Ancak her ne kadar çocuk hakları eğitiminin ve okul öncesi dönemin bu eğitim için önemli olduğunun farkında olsalar da konuya ilişkin bilgileri yetersizdir.

Koruma haklarıyla ilgili katılımcılardan veliler, kendi sorumluluğundaki çocuğunu hakkıyla fiziksel olarak koruduğunu düşündüğünden kendi koruma alanının dışında gördüğü kitaplarda karşılaşabileceğini düşündüğü korkuya odaklanmışlardır. Bir diğer ihtimalle de okulöncesine yönelik kitaplarda diğer türlü bir şiddetin olma ihtimali katılımcılar tarafından bu değerlendirilmeye dâhil edilmemiş olabilir.

V-6: Usulsüz ve zihni karıştıran gelişimini olumsuz etkileyen cümle ve hikâyelerden uzak durmakta fayda var.

V-8: Okul öncesi dönemde çocuğun karakter gelişimi gerçekleştiğinden bu yaşa hitap eden kitapların korkutucu, üzücü olmamasına ayrıca yardım sever, iyi insan olmayı, dürüstlüğü ve umudu anlatan olumlu kitaplar olmalıdır.

V-29: Şiddet içeren unsurlar olmamalı, çocuğun merakını ve özgüvenini rencide edici nitelikteki yazı ve resimlere yer verilmemelidir.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcılar daha ziyade çocuğu korku duygusundan koruma üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Yaşamsal haklara baktığımızda aile bunu çocuğun bir hakkı olarak değil de sadece kendi sorumluluğu olarak görmekte ve bunu da imkânları çerçevesinde hakkıyla yerine getirdiğini düşünmektedir. Çocuğun doğal varoluşunu bir parçası olarak gördüğü yaşamsal hakları ayrı bir hak olarak ifade etmemiştir. Aynı şekilde katılım hakları da bu yaş gurubu için oldukça soyut kavramlar olduğundan ve bu dönem çocuğunun yaşı itibarıyla sağlıklı karar veremeyeceği için ailesi onun adına çocuğun yüksek yararını gözeterek katılım haklarının birçoğunun asıl söz sahibi olarak kendisini görmektedir. Bu nedenle katılım hakları veliler açısından önem sırasının üst basamaklarında yer almamaktadır.

Y-4: Çocukların sahip oldukları hakları bilmeleri ve hayatını buna göre yönlendirmeleri kendilerini daha iyi ifade edebilecekler ve karşılaştıkları durumlarda haksızlığa uğramadan kendilerini daha iyi savunabileceklerdir.

Ö-7: Çocukların belleklerinin büyük bir kısmı boş olduğundan okunan, söylenen ve gördükleri şeyleri hemen hafızalarına kaydediyor. Bu da çocuklara okunan kitapların dikkatli seçilmesini gerektiren nedenlerden biridir.

V-25: Biz nasıl kendi haklarımızdan haberdarsak çocuklarımızın da kendi haklarını bilmesi gerekiyor. Haklarını bilen çocuklar kendilerini savunabilecekler ve gelecekte iyi bir birey olacaklardır.

Bu üç katılımcı gurubundan elde edilen görüşme formlarında çocuk haklarına dair ifadelerin az olması katılımcıların çocuk hakları konusunda bilgi eksikliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Olumsuz örneğe rastlanmamıştır. Alakasız cevap veren ve boş bırakanlar da olmuştur. Katılımcılar, çocuk haklarına dikkat ettiklerini söyledikleri halde açıklamalarında bunu tam olarak ifade etmemeleri konu ile ilgili bilgi eksikliğinin olduğunu düşündürmektedir.

Çocuk hikâye kitaplarında çocuk haklarına yer verme düzeyi

İncelemeler sonucunda çocuk haklarının alt kategorilerine yer verme yüzdelerine göre sıralandığında en fazla gelişimsel haklara, ardından yakın oranla yaşamsal haklara yer verildiği tespit edilmiştir. Bunları katılım hakları

daha düşük bir oranla takip ederken, en az yer verilen alt kategori koruma haklarına ilişkin olduğu görülmektedir. İncelenen hikâye kitaplarında olumsuz örneğe rastlanmamıştır. Fakat olumsuz anlatımla hakların sezdirilmesi şeklindeki kullanım örnekleri mevcuttur. Bunlar da hakları anlatmak için kullanıldığı için olumlu örnek olarak kabul edilmiş ve çocuk haklarına ilişkin anlatım örnekleri arasına alınmıştır. Kitaplardan çocuk haklarına ilişkin anlatımın en fazla olduğu K28 (%3.39), K74 (%2.77), K25 (%2.68), K29 (%2.14) ve K76 (%1.96) olduğu görülmektedir.

Çocuk hikâye kitaplarında gelişimsel haklara yer verme düzeyi

Okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarında çocuğun gelişimsel haklarına yer verme düzeyi tüm haklar içinden ilk sırada yer almaktadır (%38.55). Gelişimsel haklar temasının içinden; isim ve vatandaşlık hakkı, düşünce özgürlüğü, bilgi edinme hakkı, eğitim hakkı, çevre hakkı ve serbest zaman, oyun, eğlence hakkı kodları oluşturulmuştur. Kitaplarda bu kodlara yer verme düzeyi olarak en çok serbest zaman, oyun, eğlence ve kültür hakkı (%39.67) çıkmıştır. Onu yakın oranla bilgi edinme hakkı (%30.16) takip etmektedir. Onları düşük oranlarla çevre hakkı (%16), eğitim hakkı (%8.35) ve düşünce özgürlüğü (%3.71) olmuştur. En az yer verilen kod ise isim ve vatandaşlık hakkıdır (%2.08). İncelenen kitaplardan gelişimsel haklarla ilgili anlatımlara en çok yer veren kitaplar K47, K74 ve K81 olarak dikkati çekmektedir.

Aşağıda gelişimsel haklarla ilgili örnekler verilmiştir.

O, küçük bir panda. Onun adını Kartopu koydum (K25, s.6).

“Neden?” diye sormazdı. Çünkü Bay Ka'nın onun için en iyisini düşünebileceğini bilirdi. Bay Ka olmasaydı hep yanlış düşünürdü (K24, s.5).

Üçünün de amacı aynıydı: en bilge adamın bilgisine ulaşmak (K43, s.5). “Bu yağmurlu günde evde film ve oyun günü haline getirip tatilin keyfini hala çıkarabiliriz.” (K92, s.7).

Çocuk hikâye kitaplarında yaşamsal haklara yer verme düzeyi

Okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarında çocuğun yaşamsal haklarına yer verme düzeyi tüm haklar içinden ikinci sırada yer almaktadır (%33.27). Yaşamsal haklar temasının içinden; yaşama hakkı, anne-babadan ayrılmama, sağlık bakımı ve yeterli yaşam standardı hakkı kodları oluşturulmuştur. Kitaplarda bu kodlara yer verme düzeyi olarak en çok uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı (%80.64) çıkmıştır. Onu düşük oranlarla takip eden sağlık bakımı (%7.25) ve yaşama hakkı (%6.72) olmuştur. En az yer verilen kod ise anne-babadan ayrılmama hakkıdır (%5.37). İncelenen kitaplardan yaşamsal haklarla ilgili anlatımlara en çok yer veren kitaplar K76, K46 ve K14 olarak dikkati çekmektedir.

Aşağıda incelenen kitaplardaki yaşamsal haklar kapsamında örnekler yer almaktadır.

“Ama biz hem soğuktan donmamaya, hem karnımızı doyurmaya hem de vahşi kurtlara yem olmamaya çalışıyoruz!” dedi tavşan da (K9, s.9).

Annem, babam, ben ve kardeşim denize çok yakın bir şehirde yaşıyoruz (K20, s.3).

Süslü ailesine kavuşmuş. O kadar mutluymuş ki! “Çok teşekkür ederim sana!” demiş Süslü (K87, s.15).

Annem çantayı açıyor, hop! Yara merhemi... Hop! Yara bandı (K2, s.14).

Çocuk hikâye kitaplarında katılım haklarına yer verme düzeyi

Okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarında çocuğun katılım haklarına yer verme düzeyi tüm haklar içinden üçüncü sırada yer almaktadır (%16.10). Katılım hakları temasının içinde; çocuğun görüşlerine saygı, ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve çocuğun yüksek yararı kodları oluşturulmuştur. Kitaplarda bu kodlara yer verme düzeyi olarak en çok ifade özgürlüğü (%60.77) çıkmıştır. Onu çocuğun görüşlerine saygı (%31.49) kodu takip etmektedir. Onları düşük oranlarla takip eden toplanma özgürlüğüdür (%6.11). En az yer verilen kod ise çocuğun yüksek yararı (%1.65) olarak görülmektedir. İncelenen kitaplardan korunma hakları ile ilgili anlatımlara en çok yer veren kitaplar K77, K33 ve K32 olarak dikkati çekmektedir.

Aşağıdaki örnek anlatımlar çocuğun katılım hakları ile ilgilidir.

Herkes başını sallayarak yaşlı kaplumbağaya hak vermiş (K77, s.22).

Yavru koala kızdı biraz, homurdanarak söylendi: “Niye uyumak zorundayız sanki her gece? Uykum olmadığında uyumamalıyım bence!” (K22, s.20).

Bir önerim var. Önümüzdeki yıl öğrenciler aynı tip kostüm yerlerine, sahneye kendi özgün giysileriyle çıksalar ya... (K60, s.32).

Muni'den habersiz, bir araya gelmişti bütün arkadaşları (K8, s.9).

Çocuk hikâye kitaplarında korunma haklarına yer verme düzeyi

Okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarında çocuğun korunma haklarına yer verme düzeyi tüm haklar içinden dördüncü sırada yer almaktadır (%12.07). Korunma hakları temasının içinde; ayrımcılık yasağı, her türlü şiddet ve istismardan korunması, evlat edinilme hakkı, mülteci çocukların korunması, çalıştırılma yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ve silahlı çatışmadan korunma hakkı kodları oluşturulmuştur. Kitaplarda bu kodlara yer verme düzeyi olarak en çok çocuğun her türlü şiddet ve istismardan korunması hakkı (%39.25) çıkmıştır. Onu kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı (%33.33) takip etmektedir. Onları daha düşük oranlarla ayrımcılık yasağı (%15.55), mülteci çocukların korunması (%5.18), çalıştırılma yasağı (%2.96) ve silahlı çatışmadan korunma hakkı (%2.22) izlemektedir. En az yer verilen kod ise evlat edinilme hakkıdır (%1.48). İncelenen kitaplardan korunma hakları ile ilgili anlatımlara en çok yer veren kitaplar K20, K28 ve K25 olarak dikkati çekmektedir.

Aşağıda korunma hakları ile ilgili örnekler verilmiştir.

“Harika olurdu ama buradakiler seni çok yadırgar, onlara benzemiyorsun diye seninle konuşmazlar” (K28, s.29).

Hep balona binmek isteseler de anneleri, henüz çok küçük oldukları için, ancak büyüdükleri zaman binebileceklerini söylemiş (K4, s.12).

Böylece o gün, çocukların zorla çalıştırıldığı son gün olmuştu K49, s.31).

Ve bir gün savaş babamı aldı. O günden sonra etrafımızdaki karanlık daha da büyüdü ve annemin endişeleri daha da arttı (K20, s.7, 9).

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu çalışmada yer alan okul öncesine yönelik hikâye kitaplarında en çok gelişimsel haklara yer verildiği görülmüştür. Bunu yaşamsal, katılım ve korunma hakları takip etmektedir. Bu konuda yapılan sınırlı sayıda çalışmada aynı sonuç elde edilmiştir (Karaman Kepenekçi, 2010; Karaman Kepenekçi ve Aslan, 2011 ve Sarı, 2019). Yine sınırlı sayıdaki çalışmada benzer sonuç olarak yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarına yer verildiği görülmüştür (Büyükalın ve Harmankaya, 2019 ve Türkyılmaz ve Kuş 2014). Farklı bir çalışmada ise sırasıyla gelişimsel, korunma, yaşamsal ve katılım haklarına yer verilmiştir (Turan, 2011).

Bu araştırmada ve diğer yapılan araştırmalarda çoğunlukla tespit edilen hakların gelişimsel olduğu görülmüştür. Bunun nedeni gelişimsel haklar içinde yer alan bilgi edinme, eğitim, oyun ve kültür hakları zaten kitapların temelde ele aldığı, okuyucusunda geliştirmek istediği alanlardır. Kitap, eğitimin öğretmenden sonraki en önemli materyali olduğundan bu noktada bu hakların yansıtıldığı durumlara, kitaplarda daha fazla yer verilmesi bu ilişkinin doğasından kaynaklanır.

Her ne kadar hukuken tüm haklar eşit öneme sahip olsa da gelişimsel haklar okul öncesi çocuğun en çok kullandığı eğitim hakkı; serbest zaman, oyun, eğlence ve dinlenme hakkı; bilgi edinme hakkı gibi haklar doğal olarak okul öncesi çocuğuna seslenen hikâye kitaplarında da daha fazla yer almaktadır. Diğer bir açıdan bu haklar aynı zamanda çocuğun günlük rutinini sürdürebilmesi için gereken haklardandır. Mesela oyun ve dinlenme hakkı, çocuğun uyumadığı her an kullandığı haklarıdır.

Yaşamsal haklar da gelişimsel haklardan sonra kitaplarda en fazla ele alınan haklardandır. Gelişimsel haklarda olduğu gibi çocuğun rutin ihtiyaçları arasında olan bakım, beslenme, barınma, giyinme, sağlıklı yaşama ve sevgi görme gibi haklar doğal olarak kitaplarda da daha fazla yer almaktadır. Yaşamsal ve gelişimsel haklar insanın varlığını sürdürebilmesi için belli bir düzen içerisinde kullanması gereken haklarken, korunma ve katılım hakları (silahlı çatışmadan korunma, cinsel istismardan korunma veya dernek kurma hakkı gibi) kişilerin gerekli şartlar oluştuğunda başvurduğu hatta pek çoğumuzun belki de hayatta hiç kullanmak durumunda kalmadığı haklardır. Bu sebeple de yaşamsal ve gelişimsel hakların gerçek hayattaki oranlarının kitaplara yansması durumu ile paralel olduğu söylenebilir.

Kitaplarda da korunma ve katılma hakları bu çalışmada ve diğer çalışmalarda en az bahsi geçen ve başvurulan haklar olarak yer almıştır. Bu durumun diğer sebebi de gelişimsel ve yaşamsal hakların tek bir cümlede ifade edilebilecek somut haklar olması bu haklara daha sık ve yoğun göndermeler yapılmasına olanak sağlamasıdır.

Öte yandan, korunma ve katılma hakları daha soyut haklar olarak özellikle okul öncesi dönem çocukları için bir cümlede ifade edilmesi zordur. Mesela, çalışma yaşamında korunma hakkının anlatılması için bazen bütün bir hikâye gerekebilir. Aynı sebeple bu haklar kısa bir zaman dilimi içerisinde pek çok kez başvurulma ihtimalinin daha az olduğu durumları ifade ettiğinden yani beslenmek gibi her gün başvurduğumuz haklar olmadığından kitaplarda yer alma sıklığının az olması bu durumun bir yansımasıdır.

Karaman Kepenekçi (2010)'nin çalışmasında yeni yayınların eskilerine nazaran çocuk haklarına yönelik anlatımlarının daha fazla olduğu görülmüştür. 4 Mayıs 1995 tarihinde ülkemizde yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilgili aktif çalışmalara 2000 yılından sonra başlanmıştır. Dolayısıyla bu bilincin pratiğe dönüşmesi ve eğitim materyallerine yansması daha uzun bir süreç gerektirmektedir. Aynı şekilde bu sürecin takibini kitaplardaki yansımalarından da yapabilmekteyiz. Özellikle Okul Öncesi Programı'nın (2006) eksiklerini gidermek için UNICEF'in içinde yer aldığı bir komisyon tarafından 2012 yılında hazırlanan ve 2013'de revizyonu tamamlanan yeni programda çocuk hakları ile ilgili yapılan iyileştirmeler bu tarihten sonraki eğitim materyallerini ve çocuklara yönelik kitapların içeriklerini de etkilemiştir. Önceki çalışmaların ve bu çalışmanın sonuçlarına baktığımızda, bu tarihten sonraki kitaplarda öncekilere kıyasla daha fazla çocuk haklarına yer verildiği görülmektedir.

Bu çalışmadaki en önemli çıkarımlardan biri eğitimci ve velilerin bilinç düzeyi anlamında çocuk haklarıyla ilgili çalışmalara ihtiyaçları olduğudur. Çalışmaya katılan eğitimci ve veliler her ne kadar çocuk haklarına dikkat ettiklerini ifade etseler de nedenlerini yazarken çocuk haklarından bahsetmemeleri bu alanla ilgili bilinçlendirilmenin eksik olduğunu düşündürmektedir. Araştırmaya katılan 55 katılımcıdan 13'ü çocuk haklarıyla ilgili bir eğitim aldıklarını ifade etmiştir. Hâlbuki hedef kitlesi özellikle çocuklar olan eğitimcilerin hepsinin konuyla ilgili bir eğitimden geçerek görevlerine başlamış olmaları ve dolayısıyla bu haklara riayet ederek uygulamalarını gerçekleştirmeleri gerekirken 15 eğitimci katılımcının sadece 5 tanesi çocuk hakları eğitimi aldıklarını söylemiştir. Bu anlamda hem üniversitelerde hem de mesleğine başlamış öğretmenler için hazırlanan hizmet içi eğitimlerinde çocuk hakları eğitimlerine daha fazla ihtiyaç olduğu gerçeği bu çalışmada vurgulanan sonuçlardan biridir. Yine Dinç'in (2015) çalışmasında da ebeveynlerin çocuk hakları konusunu yeterince bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Dolayısıyla çocuk hakları konusunda bir bilinçlendirme gereksinimi olduğu söylenebilir.

En önemli işlevi çocuğun dünyasının dilinden gerçek yaşamla çocuğu tanıştırmak ve gerçek yaşamın simülasyonunu çocuğa en güvenli ve sağlıklı bir yolla sunmak olan çocuk edebiyatı (Sever, 2015) bu önemli işlevini ancak çocuk haklarına sahip eğitimciler ve veliler aracılığıyla gerçekleştirebilir. Eğitimcisi ve okuyucu ile bütünleşemeyen kitapların yerine getirmesi beklenen işlevi eksik kalır. Bu bütünlüğe ulaşmada, eğitim materyallerindeki eksikleri hatta hataları iyileştirme noktasında bilinçli eğitimcilerin iş başında olması gereklidir. Çocuklara eğitim veren ama çocuk hakları konusunda bilinç ve uygulama eksikliği olan bir eğitimci, materyaller çocuk haklarına uygun olsa bile kendisi farkında olmadığı bir konuyu öğrenciye nasıl aktaracak, bu anlamda kendi uygulamalarının çocuk haklarına uygunluğunu nasıl denetleyecektir? Bu sebeple bu alanda eğitim almış eğitimciler çocuk haklarına uygun yazılmış veya çocuk hakları bilinci kazandırmaya yönelik hazırlanmış materyalleri kullanarak çocuklarda bu konuda bir bilinç oluşturabilir. Dolayısıyla çocuklara yönelik yeni yayınlanacak olan kitapların çocuk haklarına uygun şekilde hazırlanması faydalı olacaktır.

Çocuk hakları eğitimi sadece çocukların kendi haklarının bilincinde olması ve haklarını etkin kullanabilme becerisini kazanması için değil, aslında en çok da çocuğa karşı sorumlu olan yetişkinleri ilgilendirmektedir. Çocuk hakları eğitiminin bir diğer kazanımı ise çocuğun yaşadığı çevrede hayatı paylaştığı tüm canlıların haklarına riayet eden, bağımsız ve duyarlı bireyler olmasını sağlamaktır. Başkasının haklarına saygı duyarak kendi davranışlarını düzenleme yeteneği, hem sağlıklı bir kişiliğe sahip olması ve hem de sağlıklı bir toplumun oluşması için gereklidir. Bu da ancak çocuğun bu bilince sahip bir ailede doğması ve bu bilinçte bir ortamda eğitim almasını sağlamakla toplum çapında başarılabilir. Okuldaki uygulamalar ancak evde de desteklenirse istenilen sonuca daha kalıcı bir şekilde ulaşılabilir. Bu açıdan velilerin de bilinçlendirilmesi için belirli bir program dâhilinde çalışmalar yapılmalıdır.

Bu araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılında Rize ili Merkez ilçesindeki okul öncesi hikâye kitabı satan kitapçı görüşleri, Rize ili Merkez ilçesinde bulunan okul öncesi eğitim kurum kitaplıklarındaki çocuk hikâye kitapları ve bağımsız anaokullarındaki okul yöneticisi, öğretmen ve veli görüşlerine göre seçilen yayın evlerinden ulaşılan kitapların içerik analizi ile elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırma farklı yayınevleriyle ilgili de yapılarak literatüre katkısı artırılabilir. Ayrıca bir ille sınırlı kalmadan çok satanlar listesinden yararlanılarak da

araştırmanın kapsamı genişletilebilir ve genellenebilirliği arttırılabilir. İncelenen kitapların basım yıllarına dikkat edilerek farklı veriler elde edilebilir.

Öneriler

1. Aday öğretmenler için öğretmenlik bölümlerinde çocuk hakları eğitiminin zorunlu ders olarak yer alması ve işbaşındaki öğretmenler için de bu eğitimin zorunlu hizmet içi eğitim konuları içinde yer alması eğitimcileri bu konuda bilinçlendirmede atılacak en önemli adım olacaktır.
2. Çocukların eğitiminde en önemli diğer kanat olan ailenin çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmesi için ise velilere yönelik eğitimlerin topluma açık şekilde sunulması ve okul çağında çocuğu olan velilere okullar aracılığıyla ulaşılarak onların çocuk hakları eğitimine katılımlarının sağlanması da öğretmenlerin öğrencilere verdiği çocuk hakları eğitiminin başarıya ulaşmasının önemli bir şartıdır.
3. Aynı zamanda, çocuklar için hazırlanan yayınların çocuk hakları ile ilgili konulara daha fazla yer vermesi ve tüm yayınların çocuk haklarına uygun olması konusunda yazarlar ve yayınevlerinin duyarlı davranması için Milli Eğitim Bakanlığının kitap tavsiye ve onay kıstaslarının çocuk hakları konusuna vurgu yapması bu alandaki hassasiyetin artırılmasında etkili olacaktır.

Teşekkür ve Yazar Katılım Oranı

Yazar Katkısı: 2. yazarın danışmanlığında yapılan bu makale 1. yazarın tezinden üretilmiştir. 2. yazar makalenin tüm bölümleriyle ilgili dönüt vermiştir.

Teşekkür: Çalışmanın tüm süreçlerindeki fikir ve katkılarından dolayı Dr. Öğr. Ü. Nimet PIRASA ve Öğr. Gör. Dr. Nuray TOPLU'ya; kodlama sürecindeki katkılarından dolayı Arş. Gör. Eda SEVİNÇ, Öğr. Gör. Fatima KANDEMİR ERGÜN ve Sare İPEK'e; yazım ve dil konusunda destek olan Neslihan ALİM'e teşekkür ederiz.

Çıkar çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKLAR

- Akyüz, E. (2001). Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(1), 445-455.
- Akyüz, E. (2016). *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alpöge, G. (2003). Çocuk edebiyatının çocuk gelişimine katkısı. *Çocuk Dergisi*, 24(1), 32-33.
- Aydınlık, A. (2017). *Çocuk haklarının gelişiminde okul öncesi eğitimin yeri ve önemi: "Ankara Örneği"* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No: 471972).
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Berk, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1998). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods* (3rd ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Bulut, M. K. (2015). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocukluk anlayışı* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim no: 429438).
- Büyükalın, F. S., & Harmankaya, T. (2019). Ödüllü resimli çocuk kitaplarında çocuk haklarının incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(1), 769-791.
- Creswell, J. W. (2016). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (2nd Ed.). London: SAGE Publications.
- Dağlıoğlu, H. E., & Çakmak, Ö. Ç. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 510-534.
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 7-25. doi: [10.14689/issn.2148-2624.1.3c1s1m](https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.3c1s1m)
- Franklin, C.S., & Ballan, M. (2001). *Reliability and Validity in Qualitative Research*. In B. Thyer (Ed.), *The Handbook of Social Work Research Methods* (p. 273-292). London: SAGE Publications.
- Gooden, A. M., & Gooden, M. A. (2001). Gender representation in notable children's picture books: 1995–1999. *Sex Roles*, 45(1), 89–101. doi:10.1023/a:1013064418674

- Güler, A., Halicioğlu, M. B., & Taşğın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Hart, S. N., Cohen C. P., Erickson, M. F., & Flekkoy M. (2001). *Children's Rights in Education*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Hodgkin, R., & Newell, P. (2003). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*. İsviçre: UNICEF.
- Karaman Kepenekci, Y. (2010). An analysis on children's rights instories recommended for children in Turkey. *Journal of Peace Education*, 7(1), 65–83. doi: [10.1080/17400200903370985](https://doi.org/10.1080/17400200903370985)
- Karaman Kepenekci, Y., & Aslan, C. (2011). *Okul Öncesi Döneme Seslenen Kitaplarda Çocuk Hakları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kahraman, P. B., Kartal, T., & Yıldız, S. (2020). Resimli çocuk kitaplarında çocuk hakları. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 1(1), 138-163. doi: [10.47935/ceded.801810](https://doi.org/10.47935/ceded.801810)
- Kızılırmak, K. (2015). *Ankara il merkezinde yaşayan 61-72 aylar arasında çocuğu olan annelerin, çocuk hakları ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim no: 388191).
- Kor, K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim no: 345907).
- Kükürtcü, S. K. (2011). *5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim no: 308314).
- Maltepe, S. (2013). Aytül Akal'ın öykülerinde çocuk hakları. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 15(58), 141-156. <https://hdl.handle.net/20.500.12462/4511> adresinden erişilmiştir.
- Maynard, T., & Powell, S. (2014). *An Introduction to Early Childhood Studies*. London: Sage.
- Mc Naughton, G. & Smith K. (1999). *Children's Rights in Early Childhood*. In M. Kehily (Eds.), *An Introduction to Childhood Studies* (pp. 161-176). Open University Press.
- MEB. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Temel eğitim Genel Müdürlüğü.
- MEB. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Merey, Z. (2016). *Çocuk Hakları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Musaoğlu, E. B. (2012). *MEB 36-72 aylık çocuklar için Okul Öncesi Eğitim Programı'nın (2006) çocuk hakları açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No: 428802).
- Nayır, F., & Kepenekci, Y. K. (2011). İlköğretim türkçe ders kitaplarında çocukların katılım hakları. *İlköğretim Online*, 10(1), 160–168.
- Neslitürk, S., & Ersoy, A. F. (2007). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 3(2), 245-257.
- Sarı, T. (2019) *Çocuk kütüphanelerinde yer alan çocuk kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi: Ankara ili örneği* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim no: 588960).
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Smith, A. B. (2017). *Children's Rights and Early Childhood Education*. In L. Miller, C. Cameron, C. Dalli, & N. Barbour (Eds.), *The Sage handbook of early childhood policy* (pp. 452-466). London: Sage.
- Topsakal, C., & Ayyürek, O. (2012). Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrencilerin çocuk haklarını kullanmaları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 37-53.
- Turan, S. (2011). *Masalların çocuk hakları bağlamında çözümlenmesi "Her güne bir masal" adlı kitap üzerine bir inceleme* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 302012).
- Türkyılmaz, M., & Kuş, Z. (2014). İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 39-63.
- Uluç, F. Ö. (2008). *İlköğretim programlarında çocuk hakları* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 228075).

UNESCO (1974). Council of europe committee of ministers: Recommendation concerning education for international understanding, cooperation and peace and education relating to human rights and fundemental freedoms. http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13088&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Washington, F. (2010). *5 – 6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 279871).

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ek 1: İncelenen Çocuk Hikâye Kitaplarının Listesi

- K1. Would, H. S. (2016) Ay'ı Kim Çaldı?. Yapı Kredi Yayınları.
- K2. Şahinkanat, S. (2018) Annemin Çantası. Yapı Kredi Yayınları.
- K3. Oral, F. (2016) Benekli Faremi Gördünüz Mü?. Yapı Kredi Yayınları.
- K4. Oral, F. (2018) Baloncu Dede ve Üç Küçük Yarama. Yapı Kredi Yayınları.
- K5. Oral, F. (2018) Ay Ne Zaman Gelece. Yapı Kredi Yayınları.
- K6. Oral, F. (2014) Küçük Fare Bidi. Yapı Kredi Yayınları.
- K7. Oral, F. (2016) Yağmurlu Bir Gün. Yapı Kredi Yayınları.
- K8. Şahinkanat, S. (2016) Maymun Kral. Yapı Kredi Yayınları.
- K9. Ural, Y. (2018) İyi Geceler Bozi. Yapı Kredi Yayınları.
- K10. Ural, Y. (2016) Küçük Ayı ile Ahlat Ağacı. Yapı Kredi Yayınları.
- K11. Özdem, F. (2018) Umudunu Yitirmeyen Sığırık. Yapı Kredi Yayınları.
- K12. Engler, M. (2018) Bay Tavşan'ın Bir Fikri Var. Yapı Kredi Yayınları.
- K13. Sayman, A. (2012) Balaban ile Şakrak- Bir Kuş Yuvası Masalı. Yapı Kredi Yayınları.
- K14. Oral, F. (2018) Meyveleri Kim Yemiş?. Yapı Kredi Yayınları.
- K15. Oral, F. (2018) Kırmızı Elma. Yapı Kredi Yayınları.
- K16. Şahinkanat, S. (2017) Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor. Yapı Kredi Yayınları.
- K17. Ural, Y. (2018) Küçük Ayının Uzun Yolculuğu. Yapı Kredi Yayınları.
- K18. Şahinkanat, S. (2018) Üç Kedi Bir Dilek. Yapı Kredi Yayınları.
- K19. Şahinkanat, S. (2018) Üç Kedi Bir Canavar. Yapı Kredi Yayınları.
- K20. Sanna, F. (2016) Yolculuk. Taze Kitap Yayınları.
- K21. Hughes, E. (2018) Özgür. Taze Kitap Yayınları.
- K22. Sevede, Z. (2017) Uyuyamayan Koala. Taze Kitap Yayınları.
- K23. Ciraolo, S. (2018) Sarılalım mı? . Taze Kitap Yayınları.
- K24. Sevede, Z. (2017) Bay Ka Buk ve Ejder. Taze Kitap Yayınları.
- K25. Okçu, S. T. (2017) Kartopu Panda. Timaş Çocuk Yayınları.
- K26. Aksu Taşyürek, S. (2017) Benim Evim Nerede? . Timaş Çocuk Yayınları.
- K27. Aksu Taşyürek, S. (2017) Canavarlar Gece Gelir. Timaş Çocuk Yayınları.
- K28. Mizuno, M. ve Hemels, V. (2017) Kayıktaki Çocuk. Timaş Çocuk Yayınları.
- K29. Bacacı Taner, E. (2017) Kardan Arkadaşım. Timaş Çocuk Yayınları.
- K30. Bacacı Taner, E. (2016) Kırmızı Gemim Neden Gitti? . Timaş Çocuk Yayınları.
- K31. Bacacı Taner, E. (2018) Benim Atım Farklı. Timaş Çocuk Yayınları.
- K32. Düzenli, G. (2017) Okula Gitmek İstemiyorum. Timaş Çocuk Yayınları.
- K33. Düzenli, G. (2017) Ama Ben Saçlarımı Seviyorum. Timaş Çocuk Yayınları.
- K34. Musil, M. (2017) Üç Kedikik İle Bir Ejderha. Timaş Çocuk Yayınları.
- K35. Musil, M. (2016) Küçük Dilli Karıncayıyen. Timaş Çocuk Yayınları.
- K36. Musil, M. (2018) Masalçı Kız. Timaş Çocuk Yayınları.
- K37. Bloom, B. (2010) Kültürlü Kurt. Tübitak Yayınları.
- K38. Kraljic, H. (2015) Berke'nin Down Sendromu Hikâyesi. Tübitak Yayınları.
- K39. Milbourne, A. (2013) Bebekler Nereden Gelir? . Tübitak Yayınları.
- K40. Milbourne, A. (2013) Küçük Poni. Tübitak Yayınları.
- K41. Howarth, H. ve D. (2017) Annem Beni Hâlâ Eskisi Gibi Seviyor Mu?. Tübitak Yayınları.
- K42. Milbourne, A. (2013) Yuvada. Tübitak Yayınları.
- K43. Cambera, A. (2017) Bilge Adamın Yolu 1. İlke. Tübitak Yayınları.
- K44. Cambera, A. (2017) Pamuk Çocuk 2. İlke. Tübitak Yayınları.
- K45. Cambera, A. (2017) Ariyanna'nın Sihirli Kutusu 4. İlke. Tübitak Yayınları.
- K46. Cambera, A. (2017) Annem Babam Nerede 6. İlke. Tübitak Yayınları.
- K47. Cambera, A. (2017) Kaybolan Renkler 7. İlke. Tübitak Yayınları.
- K48. Cambera, A. (2017) Minik Korsanlar 8. İlke. Tübitak Yayınları.
- K49. Cambera, A. (2017) Gülücükler Şatosu 9. İlke. Tübitak Yayınları.
- K50. Cambera, A. (2017) Salyangoz Adam 10. İlke. Tübitak Yayınları.
- K51. Çınaroğlu, A. (2008) Kedi. Uçanbalık Yayınları.
- K52. Çınaroğlu, A. (2009) Balık. Uçanbalık Yayınları.
- K53. Akal, A. (2011) Siska Kedimin Doğum Günü. Uçanbalık Yayınları.

- K54. Kutlar Aksoy, S. (2014) Uyku Ağacı. Uçanbalık Yayınları.
K55. Yener, M. (2016) Dans Eden Dinozorlar. Uçanbalık Yayınları.
K56. Somer, S. (2012) Deniz Kıyısında Bir Gün. Uçanbalık Yayınları.
K57. Akal, A. (2009) Ben Minicik Bir Bebektim. Uçanbalık Yayınları.
K58. Akal, A. (2009) Ben Minicik Bir Bebektim 2. Uçanbalık Yayınları.
K59. Akal, A. (2015) Geceyi Uyutan Fil. Uçanbalık Yayınları.
K60. Akal, A. (2012) Açıl Maske Açıl. Uçanbalık Yayınları.
K61. Akal, A. (2010) Kardeşimin Sihirli Okulu. Uçanbalık Yayınları.
K62. Isern, S. (2017) Bir Dostluk Masalı. Uçanbalık Yayınları.
K63. Birden, N. (2009) Oyuncu Bulut. Kök Yayıncılık.
K64. Alpöge, G. (2010) Şıpşıp ile Tıptıp. Kök Yayıncılık.
K65. Ögmel, Ü. (2003) Kırmızı Dügmenin Düşü. Kök Yayıncılık.
K66. Alpöge, G. (2009) Aya Tutkun Uçurtma. Kök Yayıncılık.
K67. Bumin, A. (2000) Begüm'ün Köpeği Olmalı mı? . Kök Yayıncılık.
K68. Bumin, A. (1996) Aysu'nun Rüyası. Kök Yayıncılık.
K69. Oğuzkan, Ş. (2003) Dans Etmesini Seven Hipopotam. Kök Yayıncılık.
K70. Erdem, Ö. (2002) Aydedeyi Saklayan Çocuk. Kök Yayıncılık.
K71. Giderer, H. E. (1998) Kara Kedi Güzel Kedi. Kök Yayıncılık.
K72. Aslan, C. (2010) Oyuncaklarını Kıran Çocuk. Kök Yayıncılık.
K73. Özcan, P. (1996) Ayşe'nin Kitabı. Kök Yayıncılık.
K74. Alpöge, G. (2009) Dedemi Özlüyorum. Kök Yayıncılık.
K75. Karavia, L. (2009) Köprü Olan Deniz. Kök Yayıncılık.
K76. Ural, S. (2009) Kuşa Sevdalanan Dağ. Kök Yayıncılık.
K77. Akar Temizyürek, M. (2011) Hangi Ses Benimki? . Kök Yayıncılık.
K78. Kutlar Aksoy, S. (2015) Nil Soru Soruyor. Kök Yayıncılık.
K79. Kaya, İ. (2010) Uçmak İsteyen Kaplumbağa. Kök Yayıncılık.
K80. Kaya, İ. (2009) Sadece Mor Rengi Seven Kral. Kök Yayıncılık.
K81. Singh, M. (2017) İki Çöp Kutusu. Parıltı Yayıncılık.
K82. Singh, M. (2017) Kâğıt mı? Plastik mi? . Parıltı Yayıncılık.
K83. Singh, M. (2017) Elektrik Tasarrufu. Parıltı Yayıncılık.
K84. Singh, M. (2017) Ağaçları Koruyalım. Parıltı Yayıncılık.
K85. Singh, M. (2017) Kuşlar Nefes Alamıyor! . Parıltı Yayıncılık.
K86. Singh, M. (2017) Penguenler Evsiz Kalıyor. Parıltı Yayıncılık.
K87. Singh, M. (2017) Sahili Temizleyelim. Parıltı Yayıncılık.
K88. Singh, M. (2017) Güneşsiz Bir Gün. Parıltı Yayıncılık.
K89. Singh, M. (2017) Atıklardan Harika Şeyler Yapmak. Parıltı Yayıncılık.
K90. Naintara (2018) Ağaçlardan Öğrendiklerim. Parıltı Yayıncılık.
K91. Naintara (2018) Balıklardan Öğrendiklerim. Parıltı Yayıncılık.
K92. Naintara (2018) Yağmurdan Öğrendiklerim. Parıltı Yayıncılık.
K93. Naintara (2018) Dağlardan Öğrendiklerim. Parıltı Yayıncılık.
K94. Naintara (2018) Çiçeklerden Öğrendiklerim. Parıltı Yayıncılık.
K95. Naintara (2018) Güneşten Öğrendiklerim. Parıltı Yayıncılık.